

18. YÜZYILDA BAFRA'DA AVCI-YIRTICI KUŞ YETİŞTİRİCİLİĞİ VE ÇELTİK TARIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Sibel ORHANKAZI*

ÖZ

Bafra, Selçuklulardan Türk Beylikleri ile Osmanlı Devleti'ne ve nihayetinde Türkiye topraklarına intikal eden önemli Karadeniz kıyı topraklarından birini teşkil eder. Bafra'nın günümüze kadar ulaşan en önemli özelliği iklim şartlarının elverişliliği, topraklarının genişliği ve verimliliğidir. Bafra'daki ağaç türünün çeşitliliği ve orman varlığı Osmanlı çağında önemli bir yere sahipti. Bafra'nın ağaç türü bakımından zengin olması, bölge ekonomisi ile donanmaya kereste tedariki kadar avcı kuş varlığı ile önemli bir yere sahipti. Bafra, avcı yırtıcı kuş faaliyetleri ve yetiştirilen çeltik ürünü ile kalelerdeki masraflara katkıda bulunmaktaydı. Sadece sarayda değil aynı zamanda taşrada da uygulanan sistem ile ekonomik işleyiş kolaylaşıyordu.

Çalışmanın amacı genellikle idari yapısı ile Sinop ve Samsun kentleri ile ele alınan Bafra'nın Osmanlı döneminde iktisadi ve askeri teşkilata sunduğu ürünleri ve av hayvanları faaliyetleri ile çeltik yetiştiriciliğini incelemektir. Ayrıca bu çalışma, Türkiye'nin Karadeniz kıyısındaki geniş ve verimli ovalarından biri olan Bafra'nın tarihsel üretkenliğinden hareketle, günümüzde bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik katkının nasıl sağlanabileceğini ve bu doğrultuda hangi stratejilerin benimsenmesi gerektiğini tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bafra, Avcı Kuş, Şahin, Doğan.

AN EVALUATION ON 18th CENTURY HUNTER-BIRD BREEDING AND PADDY CULTIVATION IN BAFRA

ABSTRACT

Bafra constitutes one of the most important Black Sea coastal lands, which was transferred from the Seljuks to the Turkish Principalities and the Ottoman Empire and finally to the territory of Turkey. The most important feature of Bafra that has survived to the present day is the favorable climatic conditions, the width and fertility of its lands. The diversity of tree species and the presence of forests in Bafra had an important place in the Ottoman era. Bafra's richness in terms of tree species had an important place in the regional economy and the supply of timber to the navy, as well as the presence of birds of prey. Birding activities and the paddy grown contributed to the expenses in the castles. The system, which was applied not only in the palace but also in the provinces, facilitated economic functioning. The aim of the study is to examine the products and game activities and paddy cultivation of Bafra, which is usually discussed with Sinop and Samsun cities with its administrative structure, and the products it offered to the economic and military organization during the Ottoman period. In addition, this study aims to discuss how Bafra, one of Turkey's large and fertile plains on the Black Sea coast, can contribute to the socio-economic development of the region today and what strategies should be adopted in this direction, based on its historical productivity.

Keywords: Ottoman Empire, Bafra, Avcı Kuş, Şahin, Doğan.

Giriş

Selçuklu vilayetleri içerisinde yer alan Bafra (Baykara, 2015, s. 59), Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra *Bavra* beyleri adıyla bilinen bir aile tarafından idare edilmiştir. Bu ailenin en önemli fertlerinden biri Emirza Bey'dir. Bafra daha sonra merkezi Kastamonu ve Sinop olan Candaroğulları beyliğinin yönetimine alınmıştır (Öz, 2023, s. 136). Yıldırım Bayezid

Gönderilme Tarihi: 12.02.2025

Kabul Tarihi: 23.06.2025

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, KARS, sibelorhankazi@gmail.com, ORCID:0000-0033-3277-7949

tarafından zapt edilip Ankara savaşından sonra kaybedilen Bafra ve Samsun civarını (Uzunçarşılı, 2003, s. 131, 132) Osmanlı Devleti topraklarına Çelebi Mehmed katmıştır (Ünal, 2014, s. 20). Bafra XVI. yüzyılda idari olarak Canik sancağının, XIX. yüzyılda ise Trabzon Eyaletine dâhil Canik livasının bir kazası konumunda varlığını sürdürmüştür (Baykara, 2015, s. 177-229).

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ahşaptan evler ile çam direkli büyük bir köprü ve büyük bir nehrin mevcudiyeti bilgisi Bafra'nın iklimi ve zengin bitki örtüsü hakkında ipucu vermektedir (Dağlı-Kahraman, 2005, s. 92, 484). Bu bitki örtüsü varlığı Bafra'da zengin kuş ve yabani hayvan çeşitliliğinin olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Osmanlı arşiv kayıtlarında bir müessesesi olan kuşlarla ilgili verilerin olması Bafra'nın av ve avcı kuş yetiştiriciliğine elverişli olduğunu göstermektedir. Nitekim yakın dönemde Doğu Karadeniz bölgesinde yapılan atmaca avı Osmanlı'daki kuş avcılığı ile ilgili geleneğin sürdürüldüğünü göstermektedir (Türkmen, 2009, s. 23). Osmanlı Arşiv vesikaları, kanunnameler ve kronikler Bafra'daki kuşçuluk faaliyetlerine ek olarak bu geleneğin temelleri ile ilgili önemli ve birinci el kaynaklardır.

Bu çalışmada amaç Bafra'dan yola çıkarak avcı yırtıcı kuşçuluk terimlerin irdelenmesi ile birlikte Osmanlı Devlet teşkilatındaki literatür zenginliğini ortaya çıkarmaktır. Netice olarak arşiv kayıtlarından Osmanlı Devleti'nde en tepedeki kurumun aynı zamanda pek çok alt kurumunun detaylı bir şekilde isimlendirilerek yürütüldüğü de anlaşılmaktadır. Bu çalışma ile ayrıca Osmanlı Devleti'nin kuşçuluk ve diğer faaliyetlerinin tımar ve mukataa sistemiyle bütünleşiminin anlaşılması hedeflenmektedir.

Geçmiş dönemlerdeki faaliyetler incelendiğinde Bafra'nın sadece avcı kuş yetiştiriciliği, zengin bitki örtüsü ve orman çeşitliliğinde değil, aynı zamanda çeltik üretiminde ve bu üretimden gelir ile vergi sağlanmasında da önemli bir yere sahip olduğu görülür. Arşiv kayıtlarında avcı yırtıcı kuş faaliyetleri ile müesseselerinin yanı sıra Bafra'da çeltik üretimi ve üründen alınan vergilerin mevcudiyeti Bafra ile ilgili başka çalışmaların da teşvik edilmesini sağlayacaktır.

Yakın dönem için hâlâ verimli bir ova niteliğini sürdüren Bafra'nın, sulama ve drenaj problemlerinin çözülmesiyle canlanacağı ve eski üretkenliğinin artacağı beklenmektedir (Yaşar, 1995, s. 435-447). Bu çalışma ile Bafra'nın Osmanlı'dan intikal eden ve müesseselerdeki yeri ile öneminin ön plana çıkarılarak ekonomik hedeflerin ve projelerin öngörülmesine bir nebze de olsa katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

1. Osmanlı Devleti'nde Avcı Kuş Geleneği

Osmanlı Devleti'nde Türkistan bölgesinden devralınan avcılık geleneğiyle köklü kurumlar teşekkül etmiştir. Avcılık ve avcı kuşlarla ilgili kurumlar padişah ve şehzadelerin av seferleri ile harp seferleri düzenlemelerine paralel olarak gelişim göstermiştir (Türkmen, 2009, s. 22, 23). Memlûklerde sultanların av kuşlarına bakan gılmanlar ve bu gılmanların başı olan *Emir-i şikâr* bulunmaktaydı. Ayrıca hırsatüttayr adı verilen ve kuşların indikleri yerleri bilip sultanların avlanmasını sağlayan bir vazife vardı. Bu vazife ve emir-i şikâr İstanbul sarayındaki şikâr (av) ağasının karşılığıdır (Uzunçarşılı, 1988, s. 334). Avcılık, eski Türk İslâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de devam etmiş ve teşkilatlı bir kuruluş eliyle yürütülmeye devam etmiştir (Ayдын, 2017, s. 9).

Kuşçuluk faaliyetleri içerisinde Osmanlı Devleti’nde şahincilerin hangi tarihten itibaren teşkilatlandığı bilinmemekle beraber II. Murad’ın 1444 yılındaki bir âzadnâmesinde vergi muafiyetlerinden söz edilmesi şahincilerin çok eski zamanlardan beri var olduğunu gösterir (Özcan, 2010, s. 277). Toplum ve devlet geleneği içinde Osmanlı Devleti’nin ilk sultanları arasında kürk kullanımının yaygın olması ile beraber akabinde II. Mehmed zamanında kürk kullanımının devlet ihtişamına paralel olarak gelişim göstermesi kürkün avcı hayvanlarla bağlantısını akıllara getirmektedir (Tekin, 2002, s. 755; Karaca, 2002, s. 568). Bununla beraber bu devirde avcı kuş ile ilgili hükümlerin yer alması dikkat çekicidir. II. Mehmed ve Bayezid dönemine ait bazı yasakname ve kanunnamelerde süvari ve voynuklar ile birlikte doğancıların hareketliliğine ve çeşitli faaliyetlerine değinilmektedir. Bu faaliyetlerin Balkanlara kadar yayılımı ise avcı kuş ile meşgul olanların geniş bir coğrafyada varlık sürdürdüğünü göstermektedir. Bölgede doğancılarının müslim gayrimüslim hiç kimsenin hayvanına ve malına zarar vermemeleri hususunda hükümler yer almaktadır (Anhegger-İncik, 2000, s. 38).

Osmanlı padişahlarından Sultan I. Murad ile Yıldırım Bayezid’in bir av teşkilâtı bulunuyordu. IV. Mehmed’e kadar hemen bütün padişahlar av ile meşgul oluyordu. Ancak sadece IV. Mehmed av düşkünlüğü sebebiyle “avcı” lakabını almıştır. Padişahlar İstranca, Kâğıthane, Üsküdar ve Sarıyer civarında avcılık faaliyetini yürütürdü. Ayrıca her yıl Eflak ve Boğdan’dan hassa doğancıbaşı aracılığıyla İstanbul’a avcı kuşlar getirilirdi. Bunların sayıları XVI. yüzyılda dört iken daha sonraları yirmi beş-elliye kadar çıkmıştır (Uzunçarşılı, 1988, s. 420-423, 424). Bu yerlerin dışında XVI. yüzyılda Anadolu ve Rumeli’de 2.171 avcı kuş yetiştiriciliği ve faaliyetleri mevcuttu. Kars, Maraş, Gelibolu, Menteşe, Manisa, Silistre, Vidin ve Niğbolu sancakları avcı kuş yetiştiriciliğine yoğunlaşmış yerlerdi. Kuşçuluk faaliyetlerinde tımar köylerinden sağlanan gelir çoğunlukla mukataa olarak toplanırdı (Özcan, 1994, s. 488). Osmanlı Devleti’nde bir müessese ve geniş bir teşkilat oluşumunda yer bulan doğan, atmaca, şahin gibi yırtıcı kuşlar ve bunların avlanmaları, tavşan, keklik, yaban ördeği, kaz, toy kuşu, kuğu ve bıldırcın gibi kuşların yakalanmasını sağlamak için önemliydi (Türkmen, 2009, s. 24).

Osmanlı’da padişahların avladıkları şahinlerin yetiştirilip beslenildiği kurumun mensuplarına şahinci denilmekteydi. Padişahların şikâr ağalarından şahin besleyenlerin başlarında bulunanlara şahincibaşı denilirdi (Pakalın, 1983, s. 304). Bîrun avcı kuş teşkilatlarının kudemde ikincisi olan Şahinci Ocağı, şahinleri temin ederek yetiştiren ve av sırasında kullanan ocaktı (Kıran, 2015, s. 156).

Ser çakırcı, ser şahinci, ser atmacacı gibi yırtıcı kuşların yetiştirilmesi ile ilgilenen ve bunu meslek edinen şahıslar, ağayân-ı şikâr-ı hümâyûn adı altında zikredilmekteydi (Türkmen, 2009, s. 31). Bunlardan Rikâb-ı hümâyûn ağalarından olan ser şahinciyan önceleri Enderun’da iken daha sonra Bîrun’a geçmiştir. Rütbe bakımından şikâr ağaları içinde çakırcıbaşından sonra, atmacacıbaşından önce gelirdi. 1478’e kadar merkezde avcılarının amiri şahincibaşıydı. Bu tarihten sonra göreve doğancıbaşı getirilmiştir (Özcan, 2010, s. 277). Sultan Murad döneminde Doğancıbaşı Karakuş Mehmed Ağa’ya Bosna Beylerbeyliği verilmiştir (Naîmâ Mustafa Efendi, C. II, 1967, s. 633). Şahincibaşı, tıpkı doğancıbaşı gibi saray içerisinde çakırcıbaşı sancak beyi ve beylerbeyliğine yükselebiliyordu (Özcan, 2010, s. 277). Sarayda Halil Paşa gibi çakırcıbaşı olup veziriazamlığa kadar yükselebilen devlet adamları da bulunmaktaydı (Aydın, 2017, s. 9, 10). Bu durum çakırcıbaşılık ve diğer avcı kuşlarla ilgili müesseselerin ehemmiyeti ile izah edilebilir.

Bâzdâr, adı da verilen doğancı, doğan adı verilen yırtıcı, çevik ve kuvvetli olan kuşu yetiştiren ve onunla avlanan kişiydi. Osmanlı Devleti'nde av ve avcı kuşlarından sorumlu olan bâzdârlar kendilerine tımar verilen yerlerdeki dağlarda ve kaya diplerinde bulunan yuvalardan, yavru kuşları toplayarak bunları av için yetiştiriyor ve saraya götürüyorlardı (İnbaşı ve Hazırbulan, 2020, s. 660). Bazı Türk-İslam devletlerinde kuşçu, emir-i şikâr, hârisü't-tayr gibi av ile uğraşan saray görevlileri bulunmaktaydı. Osmanlılarda da bu faaliyet teşkilat haline getirilmiştir. XVI. yüzyılda günlüğü yirmi akçe olan doğancıbaşının yıllık ödeneği vardı ve bayram tebriklerinde padişahın elini atmamacıbaşından sonra öperdi (Özcan, C. 9, 1994, s. 487). Hâne-i bâzyân adı verilen doğancı koğuşu 40 neferden oluşan bir cemaatti (Pakalın, C. I, 1983, s. 470). Bunlar kaftanlı denilen Enderunluların beşinci kısmını oluştururdu. Avcı Sultan IV. Mehmed tarafından kaldırılan ve daha sonra müstakil bir oda halinde doğancılardan ibaret olan (Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı, 1988, s. 311) Hâne-i bâzyân, Fatih Sultan Mehmed dönemine ait kayıtlarda Bölük Şahinciyan-ı Enderun adıyla bilinmektedir (Kıran, 2015, 153). Doğancıbaşının taşradaki idarecilerin tayin ve azillerdeki şikâyetlerini padişaha ulaştırma gibi önemli bir görevi de vardı (Naîmâ Mustafa Efendi, C. I, 1967, s. 65). Önemli avcı kuşlardan olan doğanların av esnasında salınması suretiyle av elde etmek mümkündü ve doğan, tavşan ile tilki gibi hayvanların avlanma aracıydı. Bu işlem ile av getirenlere de bol para verilmekteydi (Naîmâ Mustafa Efendi, C. II, 1967, s. 636). Doğanın elinden avın alınması dahi bir müsabaka ile gerçekleşirdi (Naîmâ Mustafa Efendi, C. I, s. 637). Doğancıbaşı terfi ederse sarayda şahincibaşı, çakırcıbaşı, mirahur hatta dış hizmette yeniçeri ağası, sancakbeyi, kaptan-ı derya ve beylerbeyiliğine yükselebilirdi. Eyaletlerde tımarlı doğancı teşkilatları mevcuttu (Özcan, C. 9, 1994 s. 487). Osmanlı merkez teşkilatının Bîrun ve Enderun kısımlarında toplamda dört doğancı teşkilâtı vardı. Enderun'da Doğancı Koğuşu, Bîrun'da Çakırcı, Şahinci ve Atmacacı Ocağı bulunurdu. Taşradaki doğancılar tımar veya baştına tasarruf ederdi. Bunlar yetiştirdikleri doğanları taşra doğancıbaşısının kontrolünde saraya yollardı. Ayrıca yılın belirli zamanlarında Mısır ve Boğdan'dan İstanbul'a doğan temin ederlerdi. Enderun'da doğancıbaşına teslim edilen doğanlar avda kullanılmak amacıyla eğitilirdi. I. Ahmed döneminde itibarı artan doğancıbaşılık 1674'te IV. Mehmed döneminde kaldırılmıştır. IV. Mehmed sonrası padişahların ava ilgisizliği, avlakların korunamaması ve taşra yapılanmasının önemini kaybetmesi gibi birçok tahmini sebep ile giderek değer kaybeden Çakırcı Ocağı ise Ekim 1830 tarihinde lağvedilmiştir (Kıran, 2015, s. 151-156). Ancak şahinbaşıcılık II. Mahmud devrinde 24 Şubat 1828'de lağvedilmiş, dirlikleri ise Mukataat Hazinesi'ne intikal ettirilmiştir. Taşradaki şahincilerin muafiyetleri de kaldırılıp normal raiyyet ve vergi usulüne göre uygulanmıştır (Özcan, 2010, s. 277, 278). Dirlikleri de Mukataat Hazinesi'ne verilmiş ve vergi muafiyetleri kaldırılmıştır (Kıran, 2015, s. 156-157).

2. Avcı-Yırtıcı Kuş Yetiştiriciliğinde Bafra

Orta Karadeniz kıyı bölgesinde yer alan Sinop, Samsun, Ökse, Kavak ve Alaçam gibi Bafra kazası da orman ve bitki örtüsüyle devletin farklı birimlerine katkı sağlayan yerlerden biriydi (BOA. Mevkufat Defterleri [MKF. d.] 27699. 2). Özellikle Bafra binlerce ağacın mevcut olduğu ve bu ağaçlarla devletin önemli birimlerine tedarikte bulunan önemli bir kazaydı (BOA. Ali Emiri Süleyman II [SSÜL II] 2. 189-1). Osmanlı Devleti'nde bu yerler kereste yoğunluğu ve donanmaya kereste teminiyle bilinirler (Orhankazi, 2023, s. 287-302). Bafra ile beraber Alaçam'daki ağaçlar Osmanlı Devleti'nde sadece askeri ve ticari bir madde değil aynı zamanda kuş çeşitliliği sebebiyle kuşçuluk faaliyetleri bakımından da önem arz eder (BOA. Cevdet Bahriye, [C. BH.] 5. 240. s. 1, 2).

Osmanlı Devleti tarım ve hayvancılık ekonomisinin yapıtaşı olan tımar sistemi (İnalçık, 2012, s. 168-173) ve sonrasında taşrada teşekkül eden mukataa sistemi avcı kuş yetiştiriciliği ve tedarikinde de tatbik edilmiştir. Mukataa, Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyılın ortalarından başlayarak XIX. yüzyılın ortalarına kadar devam eden ve hazineye bağlı bir kısım vergilerden oluşan mali bir birimdir (Genç, 2020, s. 129). Zamanla tımar ve zeametleri mukataalaştırmanın hızlanması, malikâneleşmenin durdurulması ve âyanlar tarafından kontrol edilmekte olan kaynakların merkeze transferi mali alandaki faaliyetlerin esas bölümünü oluşturdu (Genç, 2015, s. 87). Mirî toprak rejimi ile bağlantılı olarak üretim faktörleri içinde toprak, emek ve sermaye kontrolü çerçevesinde devlet madencilik, ziraat, esnafılık ve ticaret alanlarındaki çoğu kuruluş ve faaliyetlerin sahibiydi (Genç, 2020, s. 129). Bu faaliyetlerin arasında Bafra'daki pirinç ekimi ve avcı kuş yetiştiriciliğinin de payı vardır. Bafra'daki bu faaliyetler ve özellikle avcı kuş yetiştiriciliği tabi olarak taşra ekonomisindeki teşkilâtın sadece bir halkasını oluşturur. Daha açık ifade ile merkezde, sarayda av kuşlarına bakan ve hariçte hizmet edip saraya av kuşu yetiştiren üç avcı sınıfı bulunmaktaydı. Bunlar ulufeli, tımarlı ve tekâliften muaf olanlardı. Ulûfeliler sarayda hizmet eden avcılardı. Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde daha önce de değinildiği gibi ulûfeli, çakırcı, şahinci, atmacacı ve doğancıardan senede ikişer kişi görevlendirilirdi (Uzunçarşılı, 1988, s. 422). Sultan II. Murad döneminden başlayarak doğancılar harac, ispenç, koyun resmi, kovan resmi, ulak, hisar yapılması ve sürgün gibi bütün avarız-ı divanîden muaf olduklarına dair berat almışlardır. Saray için kuş yetiştirmeleri karşılığında şahinciler de örfî vergilerden muaf tutulurlardı (Aydın, 2022, s. 19). Şahin yavrularını ele geçirip doğancıbaşı aracılığıyla dergâh-ı mu'allâmda avcıbaşı yani şikâr ağalarına teslim etmekle yükümlüydü. Bunların muafiyetleri ve tedarikleri defter-i cedid-i hâkaniye kaydedilirdi (Akgündüz, 1993, s. 629). Sarayda bulunan şikâr mensupları ulufeli iken taşradakiler tımar tasarrufu uygulamasına tabiydi. Taşradaki şahinciler yaptıkları işlere göre kayacı, yuvacı, yavrucu, görünçcü, götürücü ve seyyâd olarak anılmaktaydı (Özcan, 2010, s. 277). Taşrada hizmet eden tımarlı, zeametli, vergi ve tekâliften muaf kuşçuların vilayet, sancak ve kazalarıyla hizmetlerini, isim ve unvanlarını, dirliklerinin hasılatlarını gösteren defterler bulunmaktaydı. Bu defterler mufassal ve mücmel olmak üzere iki kısımdı. Ayrıca her vazifelinin hizmetlerini gösteren beratları mevcuttu. Hizmetle mükellef olanların vefatında vazife babadan evlada, kardeşe ya da herhangi bir akrabaya intikal edebilirdi (BOA. İE. SM. 18. 1818. 1; Uzunçarşılı, 1988, s. 424, 225). Mirî avcılar, avcı kuş aracılığıyla yakaladıkları hayvanların postlarını her yıl ağalarına getirip edâ tezkiresi adı verilen teslim vesikası alırdı. Bu postlar daha sonra saraya gönderilirdi. Bu seyyadlara ise defterli avcılar denirdi (Uzunçarşılı, 1988, s. 424).

Canik sancağına bağlı Bafra nahiyesinde şahin ve doğan gibi kuş türleri yetiştiriciliğinin farklı görev ve amaçları vardı. Bafra nahiyesinde şahin götürücülüğü tımarının olması kuşçuluk faaliyetinin devlet nezdinde yürütüldüğünü ve devlete hizmet ettiğini gösterir. Nitekim Osmanlı Devleti'nde uygulanan tımar sistemine Bafra'daki şahin yetiştiriciliği de dâhil edilmiştir. Devlet bünyesindeki bu faaliyet arşiv kayıtlarında şahinciyan-ı hassa adıyla anılmıştır. Bu faaliyetin başındakine serşahinciyan-ı hassa denilmiştir. Mayıs 1702 tarihli bir arşiv kaydından anlaşılacağı üzere Bafra'da serşahinciyan-ı hassa yani şahincibaşılık görevi Rüstem adındaki bir şahsın üzerindedir. Şahin tımarı ile ilgili görevlendirme bu şahıs tarafından yapılmaktaydı. Şahincibaşı Rüstem'in arzıyla yapılan bir görevlendirmeye göre, Canik sancağına bağlı Bafra nahiyesinde Mustafaoglu İsmail mezrasında 220 akçe şahin götürücülüğü tımarını tasarruf eden Ahmet esasında beş altı sene kadar bir süre gerekli olan şahinleri tedarik etmemiş ve bu görev boş bırakılmıştır. Yine aynı liva ve nahiyede aynı akçe ile Bolatoğlu Hamdullah mezrasında da şahin

götürücülüğü görevi yerine getirilmeyince 220 akçe olan Şahin götürücülüğü tımarı adı kayıtlı Süleyman'ın tımarına dâhil edilmiştir. (BOA. İbnülemin Saray Mesalihi [İE. SM] 18. 1818). Bafra'ya ait arşiv kayıtlarında Osmanlı Devleti'nde şahinci tımarı adı altında doğanbaşıcılık adı verilen bir görev bulunmaktaydı. Doğancıbaşı olan kişi öldüğünde yerine oğlu geçebiliyordu. Bafra'daki Hacı Muslu adındaki şahıs şahinci tımarıyla görevli olan doğancıbaşılarından biriydi. Bu şahsın ölümü ile boş kalan tımarı öz oğlu İbrahim'e serşahinciyan-ı hassa olan Rüstem arzıyla devredilmiştir (BOA. İE. SM. 28. 2996).

3. Osmanlı Devleti'nde Çeltik Üretimi ve Bafra'nın Rolü

Bafra'nın avcı kuş yetiştiriciliği ve tımarı dışında çeltik (pirinç) üretiminde de önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Henüz kabuğundan ayrılmamış pirinç ve bitkisi olan çeltik yılda bir kez hasadı yapılan buğday ürünüdür. Çeltik üretimi tarihinin milattan önceki yıllara dayandığı, Anadolu'ya ise yaklaşık bu yıllardan yarım asır önce Çin den geldiği bilinmektedir (Abdioğlu ve Çakır, 2021, s. 206). İlk olarak M.Ö. 3000'li yıllarda yetiştirilen çeltiğin Avrupa'ya geçişi ise Orta çağ'a rastlar. Çeltik kullanımı Araplar tarafından sırayla Kuzey Afrika, İspanya ve Fransa'nın güneyine yayılmıştır. Amerika'ya İngilizler ve Hollandalılarca taşınmış olan çeltiğin tarımı 1647'de Virginia'da yapılmıştır. Anadolu'da ise 500 yıllık bir geçmişe sahip olan çeltiğin Mısır üzerinden ülkeye giriş yaptığı tahmin edilmektedir (Taşlıgil ve Şahin, 2011, s. 183). Binlerce yıl önce Çin ve Hindistan'da kullanıma ve kültüre alınmış olan çeltik, bitkisel üretim ve ekim alanı bakımından dünyada ikinci sıradadır ve dünya nüfusunun yarıdan fazlasının temel besin kaynağıdır (Kaya vd. 2017, s. 151).

Osmanlı Devleti'nin birçok bölgesinde buğday, arpa, darı, börülce, mercimek ve nohut gibi çeltik de temel tarım ve ekonomi ürünüydü. Trakya'da Filibe ve Bazarcık'ta (Karagöz, 2004, s. 277), Güney Marmara bölgesi ile (Öztürk ve Akçay, 2010, s. 61) Batı Anadolu'nun Gördük gibi bazı küçük yerleşim birimlerinde (Adamaz, 2024, s. 881), Gediz (Adamaz, 2022, s. 2219), Karaman, Adana, Sis yörelerinde ve Balkanlarda çeltik üretimi yapılmıyordu. Ayrıca bu uğraş devletin gözetimi altında tutuluyordu. (Seyhan ve Kılıç, 2022, s. 80). Tarım ekonomisinin temel alındığı Osmanlı Devleti'nde çeltik en önemli besin kaynaklarından bir tanesi olup, üretimi teşvik amacıyla vergisel muafiyetlerle kontrol edilmekteydi (Abdioğlu ve Çakır, 2021, s. 206). Karadeniz'de Bafra gibi suyun bol olduğu yoğun yağış alan XVI. yüzyıl Osmanlı coğrafyasında büyük nehir kenarlarında üretilen çeltik devletin karakteristik tarım ürünlerinden biriydi. Bu ürünün kârlı oluşu ancak su bolluğuna ihtiyaç duyması nedeniyle de nadir yerlerde yetiştirilmesi devlet kontrolünü ve denetimini beraberinde getirmiştir (Çelik, 2024, s. 7, 8). Nitekim XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı'nın hâkim olduğu Akdeniz ile Anadolu'nun büyük bir kısmı ve bilhassa Mezopotamya bereketli ziraat sahalarının ve sulama imkânlarının çok da yeterli olmadığı alanlardı (Güçer, 1964, s. 4-5) Bu nedenle XVII. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Osmanlı halkının tahıl tüketiminde birinci sırada buğday bulunmaktaydı. Pirinç neredeyse Osmanlı sarayına has bir besindi ve çeltik üretiminin yapılacağı araziler diğer tahılların arazilerine göre daha az bir alanı kaplamaktaydı. Pirincin daha yüksek besleyici değeri olmasına rağmen maliyetinin yüksek olmasından kaynaklı pahalı olarak satılması, halkın talebinin düşmesine neden oluyordu. Bu durum ülkenin her tarafında aşağı yukarı aynıydı. Pirinç tüketimi Osmanlı sarayının dışında zengin ve bazı devlet idarecilerinin sofraları ile cemiyet sohbetlerindeki yemeklerde kullanılmaktaydı. Ancak, XVII. yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı ülkesindeki pirinç üretim ve tüketimi önemli denilebilecek miktarda artmıştır (Karagöz, 2004, s. 278). Kullanımı

bu dönemler ile yaygınlaşan, Osmanlı saray ve ordunun beslenmesinde son derece hayati olan çeltiğin üretiminde sahib-i arz yani tımar veya zeameti olanlar gerekli su ve toprağı da temin etmekle yükümlüydü. Bunlar çeltik işçiliğini reayaya yaptırdı (Taş, 2020, s. 1259). Çeltik üretiminin yapılacağı alanlar sulak ve boş olacak şekilde belirlenirdi. Büyük haslara ait alanlarda ve vakıf-mülk arazilerde ekim yapıp buralar mukataa yoluyla ya kiraya verilerek ya da ortakçılık şeklinde işletilirdi. Mukataaların başında bir çeltik emini bulunurdu. Çeltikçilik de tıpkı avcı kuş yetiştiriciliği gibi babadan oğula geçen daimî bir statüye sahipti (Emecen, 1993, s. 265, 266). Osmanlıda çeltikçi ve kürekçi olarak adlandırılan reayadan kürekçi olanlar çeltiğin biçilmesi ve kanalların bakımı işiyle uğraşırken çeltikçi olanlar çeltik tohumlarının ziraatı ve korunmasıyla meşgul olmaktaydılar. Bununla beraber çeltik öşrü, mahsulün yarısı hesabı üzerinden alınarak çeltik hasadından sonra ürünler yarı yarıya paylaşılıp çeltik öşrü reaya hissesinden tahsil edilmekteydi (Emecen, 1993, s. 265; Adamaz, 2024, s. 885).

Diğer Osmanlı bölgeleri gibi Bafra'da çeltiğin teşviki ve kontrolünün sağlanması içerde ve dışarda özellikle kritik mücadelelerin başladığı XVIII. yüzyılın başlarına denk gelir. Bu durum Bafra'nın hem ekonomik hem de siyasi ve idari rolünü ortaya koymaktadır. Nitekim arşiv kayıtlarından da anlaşıldığı üzere Bafra, çeltik-i enhar adı verilen mukataa uygulamasında özellikle savunmada özel bir yere sahipti (BOA. Ali Emiri Sultan Mustafa II [AE. SMST. II] 130. 14310. s. 1). 1703'te Bafra'da çeltik ürününden elde edilen gelirlerle Osmanlı Devleti bünyesindeki kalelerde asker ve muhafızın giderlerine katkı sağlanmaktaydı. Bafra'nın bu rolü yüzyılın sonunda da devam etmiştir (BOA. Ali Emiri Sultan Mustafa II [AE. SMST. II] 79. 848. s. 1). 1773'te Bafra ve Samsun'daki nehirlerde elde edilen mevcut çeltik mukataaları gelirleri Samsun kalesi muhafızlarının gereçlerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır (BOA. Ali Emiri Sultan Mustafa II [AE. SMST III] 263. 21058. s. 1) Tımar sisteminin giderek bozulduğu ve yerini mukataaya dönüştürmeye başladığı III. Mehmed (1595-1603) devri ve sonrasında Bafra çeltiği ve bağlı mukataaların Celali isyanlarından dolayı tasarruf edilmemesi üretimin düşmesine neden olmuştu (Çakır, 2003, s. 42). Yine de 1731-32 yıllarında Karadeniz kıyısındaki çeltik nehirlerinin üç yıllık 18 milyon akçe olan mukataaları içerisinde Bafra'nın da payı büyüktü (Ünal, 2014, s. 226).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde Türkistan'dan devralınan avcılık kültürüyle kuşçuluk müessesesi gelişim göstermiştir. Bu müessese sadece basit düzeyde bir yetiştiricilik değil, aynı zamanda dönemin koşullarına göre gerek etinden gerekse derisinden istifade edilen hayvanların avlanmasında önemli bir role sahipti. Tavşan, tilki gibi derisinden farklı alanlarda yararlanılan ve ekonomik getirisi yüksek olan hayvanların yakalanması şahin ve doğan gibi yırtıcı avcı kuşların varlığına bağlıydı. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde yırtıcı avcı kuşların tedarikinde, yetiştirilmesi ve eğitilmesinde gerekli olan ve hiyerarşik bir düzeni olan müesseseler ve müesseselerin idareci ile hizmetlileri teşekkül etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde şahincibaşılık, doğancibaşılık ve bununla beraber kayacı, yuvacı, yavrucu, görünücü, götürücü gibi küçük görevlerin yer alması, idare edilmesi sarayda ve taşrada işleyişin ne kadar titizlikle yürütüldüğü ile ilgili fikir vermektedir. Bu işleyiş haliyle söz konusu yırtıcı avcı kuşların doğa koşullarının elverişli olduğu alanlara yönelimde etkili olmuştur. Geniş bir ovaya, bol suya ve zengin bitki örtüsüne sahip olan Bafra avcı kuşların doğa koşullarının

elverişli olduğu alanlardan biriydi. Bu nedenle Osmanlı Devleti, dönemin yüksek getirisine sahip, sarayda her türlü kullanımı mümkün, diplomaside önemli yere sahip olan ve özellikle he-diyeleşmede yeri olan deri ve kürk elde edebilmek için Bafra ve civarını değerlendirebilmiştir.

Avcı yırtıcı kuş faaliyetlerinin yanı sıra bölgenin iklim elverişliliğine paralel olarak yapılan çeltik üretimi de yerel ekonominin teşekkülü ve devlet taşra örgütlenmesinin güçlenmesi açısından dikkat çekicidir. Bafra'nın sahip olduğu iklim koşulları ve sulak alan yeterliliğinin çeltik üretimine olanak sağlaması devletin çeltik mukataa gelirlerinin artmasında ve kalelerin muhafaza giderlerinin karşılanması hususunda önem arz eder. Bu işleyiş, askeri ve idari yapılanma ile bütünleşerek devletin merkezi kapasitesine ve iç güvenlik stratejinin sağlamlığına işaret eder. Bu bağlamda tarihsel seyirden istifade ile giderek azalan ve ekonomik faydası yüksek olan hayvancılık ve tarım faaliyetlerin terkedilmesinin yarattığı zararların tespit edilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca günümüzde ülkenin coğrafi koşullarına göre geçmişteki faaliyetlerin bilinmesinden yola çıkarak üretimin ve ekonomik kalkınmanın sağlanması elzemdir. Bu nedenle Bafra ekseninde yapılan bu araştırma ve değerlendirme Osmanlı taşrasında üretim, toplum ve devlet ilişkisi açısından doğal kaynakların ve tarihsel birikimin çağdaş strateji ve projelerle değerlendirilmesi gerekliliği üzerine düşünsel bir çıkarımı ele almaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA. Mevkufat Defterleri (MKF. d) 27699. 2. (H. 20. 10. 1104/ M. 24 Haziran 1693)

BOA. Ali Emiri, Süleyman II (SSÜL II). 2. 189-1 (H. 26. 09. 1122/M. 23 Haziran 1691).

BOA. Cevdet, Bahriye, (C. BH.) 5. 240. 1, 2, (H.07.06.1211/M. 6 Ocak 1797)

BOA. İbnülemin Saray Mesalihi (İE. SM) 18. 1818. 1. (H. 03.01. 1114/M. 30 Mayıs 1702); BOA. İE. SM. 28. 2996 (H. 15.04. 1117/M. 6 Ağustos 1705)

BOA. Ali Emiri, Sultan Mustafa II, (AE. SMST. II), 79. 848. 1. (H. 09. 03. 1115/M. 23 Temmuz 1703); AE. SMST II, 130. 14310. 1. (H. 24. 12. 1113/ M. 22 Mayıs 1702)

BOA. Ali Emiri Mustafa III (AE. SMST III) 263. 21058. 1. (H. 29.12. 1186/M. 23 Mart 1773).

ARAŞTIRMA-İNCELEME

ABDİOĞLU, H.-B. ÇAKIR. (2021). "Osmanlı Devleti'nde Çeltik Tarımı ve Muhasebe İşlemleri". *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Sayı 2021: 205-224.

ADAMAZ, K. (2022). "XVI. Yüzyılda Ilica Kazasında Hububat ve Bakliyat Üretimi", *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 9(89), 2218-2230.

ADAMAZ, K. (2024). "XVI. Yüzyılda Gördük Kazasında Tarım". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(3): 880-922.

AKGÜNDÜZ, A. (1993). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*. C. VI/II. Kısım, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.

ANHEGGER, R.-H. İNALCIK. (2000). *Kânûnname-î Sultânî Ber Mûceb-i 'Örf-i 'Osmânî*. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları.

AYDIN, M. (2017). *Gazânâme-i Halîl Paşa (1595-1623)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- AYDIN, M. (2022). *Anadolu Eyaleti Kütahya Sancağı 1623 Tarihli İcmâl Avârız Defteri*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- BAYKARA, T. (2015). *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş, Anadolu'nun İdari Taksimatı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- ÇAKIR, B. (2003). *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ÇELİK, B. (2024). "Aydın Sancağında Çeltik Tarımı". *İzmir Araştırmaları Dergisi*. Sayı 21: 1-18.
- DAĞLI, Y.-S. A. KAHRAMAN. (2005). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. 2. Kitap Cilt I/2. Kitap Cilt II, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- EMECEN, F. (1993). "Çeltik". İstanbul: *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 8: 265-266.
- GENÇ, M. (2015). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- GENÇ, M. (2020). "Mukâtaa". Ankara: *TDVİA*, C. 31: 129-132.
- GÜÇER, L. (1964). *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi Ve Hububat-tan Alınan Vergiler*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- İNALCIK, H. (2012). "Tımar". İstanbul: *TDVİA*. C. 41: 168-173.
- İNBAŞI, M.- T. HAZIRBULAN. (2020). "Osmanlı Devleti'nde Avcı Kuşu Yetiştiriciliği/Bâzdârânlık (Batı Anadolu Örneği)". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*. Cilt VII, Sayı 19: 655-677.
- KAYA, Y. vd. (2017). "Kır Çeltik Bitkisi". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*. 27(1): 151-156.
- KARACA, F. (2002). "Kürk". *TDV İslâm Ansikloedisi C. 26*. Ankara: 568-570.
- KARAGÖZ, M. (2004). "1193/1779 Senesi Rüsum Defteri'ne Göre Bazarcık-Tatarpazarı'nda Pirinç Üretimi". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 14, Sayı 1: 275-299.
- KIRAN, B. İ. (2015). "Osmanlı İmparatorluğunda Doğancılık". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. II, Sayı 5: 148-164.
- Naîmâ Mustafa Efendi. (1967). *Naîmâ Târihi*. çev. Zuhuri Danışman, C. I, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- Naîmâ Mustafa Efendi. (1967). *Naîmâ Târihi*. çev. Zuhuri Danışman, C. II, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- ORHANKAZI, S. (2023). "Tersane-i Âmire ve Sinop Tersanesine Kereste Temininde Bafra Kazası (XVII ve XVIII. yüzyıllar)". *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Bafra*. (ed. Osman Köse). C. I, Ankara: Berikan Yayınevi. 287-302.
- ÖZ, M. (2023). "XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Bafra Yöresi". *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Bafra*. (ed. Osman Köse). C. I, Ankara: Berikan Yayınevi. 135-154.
- ÖZCAN, A. (1994). "Doğancı". İstanbul: *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 9: 487-489.
- ÖZCAN, A. (2010). "Şahincibaşı". İstanbul: *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 38: 277-278.

- ÖZTÜRK, D.-Y. AKÇAY. (2010). "Güney Marmara Bölgesinde Çeltik Üretiminin Genel Bir Değerlendirmesi". *GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi*. 27(2): 61-70.
- PAKALIN, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.*
- PAKALIN, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.*
- SEYHAN, H. M.-O. KILIÇ. (2022). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Balkanlarda Çeltik Üretimi Yapan Bir Zümre: Yörükler". *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 56: 79-87.
- TAŞ, K. Z. (2020). "Osmanlı Çeltik Üretim sahası Olarak Konrapa ya da Osmanlı Sarayının Nadesi Konuralp Pirinci". *BAUNSOBED*. 23/44: 1253-1268.
- TAŞLIGİL, N.-G. ŞAHİN. (2011). "Türkiye’de Çeltik (Oryza Sativa L.) Yetiştiriciliği Ve Coğrafi Dağılımı". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 6: 182-203.
- TEKİN, Z. (2002). "Osmanlı Devleti’nde Kürk Ticareti". *Türkler*. (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 754-763.
- TÜRKMEN, M. N. (2009). "Osmanlıda Av Seferleri", *Tematik Türkoloji Dergisi*. Yıl 1, Sayı 1: 22-32.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*. Ankara: TTK.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilâtı*. Ankara: TTK.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (2003). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK.
- ÜNAL, M. A. (2014). *Osmanlı Devrinde Sinop*. Ankara: TTK.
- YAŞAR, O. (1995). "Bafra Ovası Projesi’nin Ova Ziraatında Sağlayacağı Değişimler ve Alınması Gereken Önlemler Üzerine Coğrafi Bir Yaklaşım". *Türk Coğrafya Dergisi*. Sayı 30: 435-447.

EXTENDED ABSTRACT

Bafra and the plain on which Bafra is located were transferred from the Seljuks to the Turkish Principalities and the Ottoman Empire and eventually to the territory of Turkey. Bafra was added to the territory of the Ottoman Empire by Çelebi Mehmed. Bafra continued its existence administratively as an accident of the Canik sanjak in the XVIth century, and in the XIXth century as an accident of the Canik livestock included in Trabzon Province. According to Evliya Çelebi Seyahatnames, Bafra is remarkable in terms of wooden houses, pine pole bridge and river presence.

In addition to its historical past, Bafra is located on a large plain, which is located on the Black Sea coast of Anatolia and is fertile with its vegetation and climate. The richness of vegetation and the presence of forests here are socially and economically important for the Ottoman Empire. Namely, Bafra also played a major role in hunting and hunting bird breeding, which was an institution in the Ottoman Empire. As it is understood from the Presidency Ottoman

Archive, it is known that the tradition of hunting and hunting bird breeding continues today, especially in the Eastern Black Sea region. However, although it is not known from which date hunting birds were organized in the Ottoman Empire within the aviculture activities, the mention of tax exemptions in an âzadnâme of Murad II in 1444 shows that hunting birds of prey have existed since ancient times.

As it is understood from archival sources and various works, institutions related to hunting and birds of prey developed in parallel with the hunting expeditions and war expeditions organized by the sultans and princes. In other words, hunting, which had existed since the ancient Turkish Islamic states, continued in the Ottoman Empire and continued to be carried out by an organized organization. Birds of prey such as falcons, hawks, falcons and their hunting, which found a place in the formation of an institution and a large organization in the Ottoman Empire, were important to ensure the capture of birds such as rabbits, partridges, wild ducks, geese, geese, larks, swans and quail.

In Bafra district of Canik sanjak, the breeding of birds such as falcons and falcons had different functions and purposes. The fact that there was a fief for falconry in Bafra province shows that falconry was carried out for the state and served the state. Namely, falconry was included in the fief system implemented in the Ottoman Empire.

The Ottoman sultans practiced hunting in the vicinity of Istaranca, Kâğıthane, Üsküdar and Sarıyer. In addition, hunting birds were brought to Istanbul every year from Wallachia and Taurus through the special falconer. Apart from these places, there were also hunting bird breeding and activities in Anatolia and Rumelia in the 16th century. The sanjaks of Marash, Gallipoli, Kars, Menteşe, Manisa, Silistre, Vidin and Niğbolu were places where hunting bird breeding was concentrated. While these places are mentioned in most of the sources, Bafra is not mentioned, which led to the preparation of this study on Bafra in the existing sources.

The aim of this study is to reveal the richness of the literature in the Ottoman State organization by examining the terms of aviculture. It is understood from the archival records that the top institution in the Ottoman State also had many sub-institutes, which were named in detail. This study also aims to understand the integration of aviculture and other activities of the Ottoman State with the fief and mukataa system, which reflects the most important economic system of the Ottoman State.

When the activities of Bafra in the past periods are examined, it is seen that Bafra has an important place not only in bird of prey breeding, rich vegetation and forest diversity, but also in paddy production and in providing income and taxes from this production.

In this study, an attempt has been made to contribute to the foregrounding of Bafra's place and importance in the institutions that were inherited from the Ottoman Empire.

As a result, with this study, it is hoped that efforts will be made to increase economic activities with various projects and environments in this field by recognizing the richness of Bafra today.